

بررسی اشتغال‌زایی بخش مسکن و نقش آن در توسعه اقتصادی

استان اصفهان

* مجید صامتی

* مهدی مجید نراقی

چکیده

مسکن به عنوان یک کالای مصرفی بادوام فارغ از اینکه در کدام مرحله از نیازهای بشری قرار گیرد از اهمیت والایی برخوردار است و به دلیل ماهیت چندی بعدی‌اش دارای کاردهای متنوع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و روانی است در حال حاضر کمبود مسکن مناسب و متناسب با درآمد اکثریت افراد جامعه یکی از مسائل و مشکلات کشور می‌باشد که پس از حد چهار دهه برنامه‌ریزی و سیاستگذاری مرتفع نشده است.

بروز بیکاری و فقدان شغل در میان موج جمعیت کشور نیز یکی دیگر از معضلات و مشکلات شاخص اقتصاد کنونی کشور به ویژه در استان‌های بزرگ و مهم می‌باشد و این مطلب به وضوح ثابت شده است که بیکاری بجز آثار اقتصادی دارای تبعات اجتماعی - فرهنگی ناگواری است که سلامت جامعه را تحت الشعاع قرار می‌دهد بطوریکه توجه ویژه‌نامه سوم توسعه اقتصادی نیز به ایجاد اشتغال معطوف گردیده است.

براین اساس و با در نظر گرفتن ویژگی‌ها و قابلیت‌های بخش ساختمان و مسکن و اینکه نمی‌توان مسکن را به صورتی منفک از تولید و دیگر خدمات جمعیتی مطرح ساخت انتظار می‌رود سرمایه‌گذاری در

* استادیار گروه اقتصاد دانشگاه اصفهان

* کارشناس ارشد اقتصاد دانشگاه اصفهان

با یک بررسی تاریخی، در کشورهای توسعه یافته در دهه ۷۰ و ۸۰، مشاهده می‌شود که مشکلات ناشی از افزایش هزینه های تولید (همچون انرژی و دستمزدها)، مالیات، مقررات اضافی در خصوص تولید، تجارت بین الملل و بویژه واردات بعضی از شرکتها را بر آن داشت که به جای تولید داخلی و صادر کردن کالا و خدمات، به صدور عوامل تولید از قبیل: پول، ماشین آلات و ابزارهای تولید، تکنولوژی و مدیریت و ... روی آورند. اینها زمینه پیدایش روانه FDI را نشان می‌دهد.

در دهه ۸۰، از مجموع میلیاردها دلار روانه FDI، کشورهای در حال توسعه حدود ۴۰٪ آن را جذب کردند. این کشورها بعداً به کشورهای تازه صنعتی شده (ببرهای آسیا) شهرت یافتند. کره جنوبی، تایوان، هنگ کنگ و سنگاپور. ما در دهه ۹۰، شاهد پیوستن گروهی دیگر از کشورها از جمله هند، مکزیک، مالزی، ترکیه و تایلند و ... بوده ایم.

(۱-۱) طبقه بندی نگرش به موضوع سرمایه گذاری خارجی

در مورد سرمایه گذاری خارجی ایدئولوژیهای سیاستی مختلفی وجود دارد و این از دیر باز یکی از موضوعات بحث انگیز بوده است. این دیدگاههای ایدئولوژیک را می‌توان به دو گروه بندی افراطی و دیدگاه سومی که در بینابین قرار می‌گیرد طبقه بندی کرد. دیدگاه رادیکال نسبت به سرمایه گذاری خارجی بیانگر آن است که موجب غارت منابع کشور، نفی حاکمیت و استقلال ملی، ایجاد وابستگی و ... می‌باشد. در پاره ای موارد معتقدند ویژگی های فرهنگی منحصر به فرد کشور را ویران می‌سازد. و به طور کلی افراد طرفدار این دیدگاه موضوع FDI و پرداختن به آن را به طور کلی رد می‌کنند. دیدگاه طرفدار بازار آزاد متکی به آرمان اقتصاد در عرصه تجارت است و هیچ مانعی را در نظر نمی‌گیرد. می‌گوید همه فعالیتها خوبند و جریان باید آزاد باشد. دیدگاه سوم، که برداشت پراگماتیستی از سرمایه گذاری خارجی و فاصله FDI دارد، معیار تحلیل هزینه فایده^۱ (CBA) را در رد یا پذیرش سرمایه گذاری در نظر می‌گیرد.

۲- منبع اصلی تأمین و فواید و عیوب احتمالی FDI (از منظر میزبان)

(۲-۱) منبع اصلی تأمین FDI:

مهمترین منبع اصلی تأمین FDI، بنگاهها و شرکتهای متعلق به کشورهای صنعتی می باشد. گونه ای که Triad (ژاپن، آمریکا و اتحادیه اروپا) و انگلیس، TNCs (شرکتهای فراملیتی) سهم عمده ای از موضوع روانه FDI را به خود اختصاص داده اند. در نظریه «سانتوس» وابستگی صنعتی تکنولوژیکی که در دوره پس از جنگ جهانی دوم پدید آمد، ناشی از گسترش شرکت های چند ملیتی دانسته شده است. به عقیده وی شکل جدیدی از وابستگی در حال توسعه است و تحت تأثیر بازارهای کالا و سرمایه قرار دارد. از این گذشته، نظریه های مبتنی بر بازارهای ناقص بر نقش ساختار بازارها و ویژگی بنگاهها در سرمایه گذاری خارجی تأکید دارند و استدلال می کنند که وجود شرکت های چند ملیتی زاده وجود بازارهای ناقص یا نقص بازارهاست.

در نظریه «ورون» به این نکته تأکید شده است که، چون شرکتهای چند ملیتی بودجه بیشتری صرف کارهای تحقیقاتی می کنند، تولیدشان دارای کیفیت بالاتر و تکنیک های تولیدی پیچیده تری است. از عوامل «بهره مندی از منابع بیشتر، یعنی فراوانی سرمایه در مقابل کار» و «سطح درآمدهای بالاتر» و «رقابت» به عنوان مهمترین عوامل به وجود آورنده این نظریه نام برده شده است.

شرکت های چند ملیتی عمدتاً به یکی از دلایل زیر در یک کشور سرمایه گذاری می کنند:

۱- سرمایه گذاری به منظور صدور، که غالباً هدف از آن، استخراج منابع و تولید در کشور محل سرمایه گذاری و فروش محصول از طریق کانال های توزیع پیشرفته خود می باشد.

۲- سرمایه گذاری به منظور بسط بازار.

۳- سرمایه گذاری به تشویق دولت سرمایه پذیر.

(۲-۲) فواید FDI:

۱- تأمین منابع ارزی پروژه های بزرگ صنعتی، عمرانی و ...

۲- انتقال تکنولوژی جدید

- ۳- الحاق به اقتصاد جهانی و تقویت بازار رقابتی
  - ۴- ایجاد مشاغل جدید
  - ۵- بهبود روشهای مدیریت و ارتقاء دانش سازماندهی
  - ۶- بهبود تراز پرداخت، دسترسی آسان به بازار صادرات و تسهیل صدور کالاهای میزبان
  - ۷- ارتقاء کیفیت تولیدات، تحت تأثیر قرار دادن سایر بخشهای اقتصادی.
- (۲-۳) عیوب احتمالی FDI: (از منظر میزبان):
- ۱- ترس از دست رفتن حاکمیت ملی و استقلال و به تبع آن ایجاد وابستگی
  - ۲- آثار منفی روی حساب جاری در صورتیکه همه امکانات تولید از خارج وارد شود.
  - ۳- تهدید تولید داخلی
  - ۴- در بعضی کشورها FDI موجب افزایش کسری تراز پرداختها گردیده.
  - ۵- FDI پراکندگی درآمدها در زمینه توزیع درآمد منجر شده است.
- در سال ۱۹۸۰ کشورهای در حال توسعه فقط ۲۶ درصد از کل FDI را دریافت داشتند، درحالیکه این سهم در سال ۹۷ به ۳۷ درصد افزایش یافت.
- ۶- FDI درپاره ای موارد نه تنها مکمل پس انداز نبوده است، بلکه جانشین آن شده است.
- ۷- ارزش افزوده خیلی کم ناشی از انتقال فرایندهای جزئی تولید.

۳- شرایط لازم برای جلب سرمایه گذاری خارجی

- به طور کلی جذابیت کلی یک کشور در جلب سرمایه گذاری خارجی نقش بسزایی ایفا می نماید. در ذیل تعدادی از عوامل مؤثر بر جلب سرمایه گذاری ارائه می گردد.
- ۱- ثبات سیاسی و اقتصادی: ثبات قوانین و مقررات، اطمینان از جان و مال
  - ۲- درجه باز بودن اقتصاد: تحقیقات نشان می دهد که رابطه مثبت و معنا داری بین حجم سرمایه گذاری مستقیم خارجی جذب شده و درجه باز بودن اقتصاد و ثبات سیاسی وجود دارد.

۲- شفاف بودن قوانین و مقررات: تصویر واضح مقررات مربوط به مالکیت، مقررات ارزی، تضمین اصل و سود سرمایه، قوانین مالیاتی مقررات صادرات و واردات، نقش مهمی در جلب سرمایه های خارجی دارد.

۴- تأسیسات زیر بنایی (infrastructures): شامل راهها، بنادر، سیستم های ارتباطی، صنایع عمومی

۵- عملکرد اقتصادی یک کشور و به طور کلی کارایی کشور میزبان
شرکتهای فراملیتی TNCs به هزینه های تولید و برخورداری از امکانات زیر بنایی اهمیت خاصی می دهند.

۶- آموزش و توسعه منابع انسانی: دارا بودن نیروی کار ماهر و دارای توانایی بالا.

۷- بازار گسترده داخلی: وجود بازار مذکور یک عامل رقابتی بین شرکتهای فراملیتی در سرمایه گذاری محسوب می شود. به عنوان مثال کشور چین دارای یک بازار مصرف داخلی بسیار گسترده و دارای پتانسیل بوده و و نظر بسیاری از تأمین کنندگان FDI را به خود جلب نموده است.

۸- وجود شبکه اطلاع رسانی گسترده و کارآمد: به عنوان مثال اکنون جزوه های بسیاری در مورد قواعد و قوانین سرمایه گذاری در کشورهای مختلف تحت عنوان 'How to investment' با خصوصیت طراحی بسیار زیبا و محتوای جامع اطلاع رسانی، همچنین سایت های اینترنتی متعدد و متنوعی با طراحی های جذاب در این مورد در اختیار علاقه مندان قرار می گیرد.

بر اساس آمار، روانه FDI در دهه ۶۰ حدود ۷۰ میلیارد دلار، در دهه ۷۰ حدود ۳۰۰ میلیارد دلار، در دهه ۸۰ بیش از ۵۶۰ میلیارد دلار، تا پایان دهه ۹۰ حدود ۲ تریلیون دلار و در سال ۲۰۰۰ نیز حدود ۴/۵ تریلیون دلار بوده است.

نکته حائز اهمیت اینجاست، که نرخ رشد سرمایه گذاری مستقیم خارجی بیش از ۳ برابر نرخ رشد تجارت جهانی بوده است و همچنین موتور توسعه اقتصادی اکنون دیگر صادرات نیست، بلکه FDI جایگزین آن شده است. شواهد دال بر این است که کشورهایی که به هر علت قادر به جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی نبوده اند، نتوانسته اند در امر صادرات چندان موفق باشند. متأسفانه کشورمان ایران، در دهه های ۸۰ و ۹۰ از تحولات

مهم برون مرزی چون: جهانی شدن اقتصاد، گذار کشورهای پیشرفته صنعتی به فرا صنعتی، جایگزینی FDI با صادرات، تغییر نقش شرکتهای فراملیتی (TNCs)، توسعه ارتباطات و اطلاع رسانی و ... دور ماند.

۴- موانع جذب سرمایه گذاری خارجی

از یک طرف پتانسیل ها و امکانات بالقوه (بالا بودن بازده سرمایه در ایران، در مقایسه با سایر کشورها) و از طرف دیگر مشکلات:

- ۱- آیا قانون کهنه است و از مشکل به روز نبودن رنج می برد؟
- ۲- ضعف نظام اقتصادی حاکم بر کشور و به تبع آن نبود امنیت اقتصادی، وجود بازار سیاه نرخهای متفاوت بهره در قبال اخذ وام
- ۳- سستی بنیان مالکیت خصوصی
- ۴- نبود طبقه متوسط کار آفرین
- ۵- تورم
- ۶- هر گونه شرائطی که منجر به فرار سرمایه از ایران می شود.

۵- بسط مقوله FDI^۵

توسعه سریع FDI بیانگر نقش تولید بین المللی در اقتصاد جهانی است، امروزه FDI را به عنوان اهرم اصلی تکمیل اقتصاد بین الملل می شناسند. چیزی در حدود شصت و سه هزار شرکت فراملیتی، جریان FDI را بواسطه هشتصد هزار عضو و رابط خارجی هدایت می کنند. این موضوع $\frac{2}{3}$ از نمونه های متنوع تجارت جهانی (World Trade) را پوشش می دهد.

(۵-۱) کشورهای توسعه یافته (developed country)

در سال ۲۰۰۰، ده کشور برتر دریافت کننده سرمایه در عین حال به عنوان تأمین کننده های مهم سرمایه بوده اند که، البته علاوه بر این، دو استثناء، کشورهای چین و هنگ کنگ را اضافه می نمایم (نمودار ۵-۱).

در این میان، کشورهای توسعه یافته به عنوان اولین مقصد روانه های FDI چیزی در حدود ۱ تریلیون دلار بیش از $\frac{۳}{۴}$ کل سرمایه جهانی را دریافت نموده اند.

Triad (کشورهای اتحادیه اروپا، آمریکا و ژاپن) در حدود ۷۱ درصد inward flow و ۸۲٪ outward flow، جریان FDI را رهبری می کنند.

آمریکا مقام اول کشورهای دریافت کننده جریان FDI و بعد از آن آلمان به عنوان جایگاه دوم و بعد از آن انگلیس قرار دارد.

از طرفی برای دومین سال متمادی، انگلیس به عنوان اولین منبع تأمین سرمایه در جهان وجود دارد که بعد از آن کشورهای فرانسه و آمریکا به ترتیب در جایگاه دوم و سوم قرار دارند. (نمودار ۲-۵)

(۲-۵) مرکز و شرق اروپا

سهام FDI در منطقه مورد اشاره ۷٪ بوده است و در حدود بالای ۲۷ میلیارد دلار با تأکید و تمرکز به فدراسیون روسیه، جمهوری چک و لهستان بوده است. به گونه ای که از سهم ۲٪ روانه جهانی در مرکز و شرق اروپا محافظت و نگهداری می نمایند.

در سال ۲۰۰۰ در منطقه مذکور از نظر outward رشد سریعتری نسبت به inward وجود داشته و به مبلغ حدود ۴ میلیارد دلار رسیده است. بخشهای حمل و نقل، نفت و گاز، دارویی و پزشکی به عنوان نمادهای راهبر outward محسوب می شده اند. (۳-۵) آسیای در حال توسعه

این منطقه و کشورهای مورد نظر در آن، در سال ۲۰۰۰ با رکورد خاص خود مواجه شدند، بخصوص کشورهای هنگ کنگ و چین به عنوان بزرگترین خانه جذب کننده سرمایه و سرگروه اقتصاد آسیا بوده اند.

جریان یا روانه ای معادل ۱۴۳ میلیارد دلار به آسیا (نزدیک ۴۴٪ رشد نسبت به سال ۱۹۹۹) بر اساس آمار بدست آمده سه کشور اقتصاد شمال آسیا شامل: هنگ کنگ، جمهوری کره و تایوان حدود ۸۰ میلیارد دلار روانه inflow را به خود اختصاص داده اند و جریان outflow در مجموع حدود ۵۸ میلیارد دلار بوده است (بالای ۱۴۰ درصد رشد)، از طرفی روانه ها به طرف جنوب شرقی آسیا کشورهای عضو ASEAN و جنوب آسیا در سال ۲۰۰۰ کاهش یافته است.

به عنوان نمونه، عمده فعالیت ورود و خروج سرمایه برای کشور هنگ کنگ شرکت‌های فراملیتی (TNCs) به خصوص در قالب ایجاد و توسعه مجتمع‌های مختلف (Parking) انجام گرفته است.

(۴-۵) شرکت‌های برتر چند ملیتی Top TNCs^۱:

به طور کلی ۱۰۰ شرکت برگزیده همگی متعلق به کشورهای عضو Triad بوده‌اند. در اینجا به معرفی اسامی ۱۰ شرکت برتر دنیا می‌پردازیم:

- ۱- جنرال الکتریک؛ از کشورهای آمریکا، این شرکت برای چهارمین سال متمادی مقام اول شرکت‌های برتر دنیا را کسب نموده است.
- ۲- اکسون موبیل؛ از کشور آمریکا، این شرکت در سال ۲۰۰۰ از رده چهارم جهان به رده دوم ارتقاء یافته است.

۳- گروه رویال داچ شل؛ به طور مشترک از هلند و انگلیس، همچنان مقام سوم را حفظ نموده است.

۴- جنرال موتورز؛ از کشور آمریکا، این شرکت از رده دوم به رده چهارم تنزل یافته است.

۵- توتال فنیاالف SA؛ از کشور فرانسه، در سال ۱۹۹۹ این شرکت از رده سی و دوم به رده چهارم ارتقاء یافته بود.

۶- کمپانی فورد موتور؛ از کشور آمریکا

۷- تویوتا موتور؛ از کشور ژاپن

۸- دایملر کرایسلر AG؛ از کشور آلمان

۹- شرکت IBM از آمریکا

۱۰- شرکت BP انگلیس

(۵-۵) دارایی خارجی (foreign assets):

کل دارایی‌های خارجی صد شرکت برتر جهان (۱۰ درصد سهم کل دارایی‌های خارجی را به خود اختصاص داده‌اند) ۲/۱ تریلیون دلار بوده است. در این میان سه کمپانی دارای بزرگترین رقم دارایی خارجی، در زمینه نفت و فرآورده‌های آن فعالیت داشته‌اند.

سهم شرکتهای آمریکایی در این میان ۶٪ بوده است و سهم شرکتهای اروپایی در سطح پایدار قبلی باقی مانده که البته کشورهای اروپایی برتر نظیر آلمان، فرانسه و اسپانیا در افزایش سهم اروپا نقش بسزایی ایفا نموده اند.

سهم ژاپن نیز نسبت به دهه گذشته افزایش یافته و به ۲۸ درصد رسیده است.

(۵-۶) کل فروش خارجی (Total foreign Sales):

کل فروش خارجی فرو ریخته است. میزان کل فروش خارجی در حدود ۲/۸ تریلیون دلار بوده است. سهم شرکتهای فراملیتی آمریکا فرو ریخته و در عوض سهم به طور خاص به دلیل فعالیتهای بنگاههای آلمانی اتحادیه اروپا افزایش یافته است.

(۵-۷) شاخص inward FDI:

این شاخص برای اولین بار در سال ۲۰۰۱، توسط سازمان ملل محاسبه شده است و بیانگر توانایی کشورها در مورد جذب سرمایه گذاری پس از محاسبه اندازه اقتصاد آن کشور و نیز درجه رقابتی بودن آن است. به طور واضح تر این شاخص در بر دارنده میانگین سه نسبت است. یعنی نشانگر سهم کشور در جذب سرمایه گذاری خارجی در جهان و به طور وابسته در ارتباط با سهم هایی که با تولید ناخالص داخلی (GDP) و اشتغال (employment) و صادرات (Export) دارد.

به عنوان مثال: شاخص مذکور با ارزش «یک» بیانگر سهم آن کشور در FDI جهانی وقتی که با موقعیت اقتصادی اش بر حسب سه شاخص مذکور مرتبط می شود، است.

شاخص مذکور توزیع واریانس کشور را از لحاظ توانایی جذب شرکتهای فراملیتی نشان می دهد. بر اساس بررسی های انجام شده در این میان ۵ کشور حالت متوازن همان شاخص یک را دارند که عبارتند از: کاستاریکا، ال سالوادور، مجارستان، مالزی و اسلواکی.

به طور کلی کشورهای با اقتصاد باز و قوی به عنوان شاخصهای دارای مقام بالا هستند. اما یک سری از کشورهای دارای اقتصاد ضعیف هستند، اما در عین حال از مواهب منابع طبیعی بسیاری برخوردارند، همچون آنگولا و موزامبیک.

در هر صورت عملکرد یک اقتصاد و سیاست‌گذاری‌های مناسب در جهت جذب FDI بسیار تعیین کننده اند. به عنوان مثال کشور ایرلند از رده چهل و ششم به سومین رده جهش پیدا کرد، آن هم به دلیل هدف گذاری خوب و جذب FDI به منظور ارتقاء ساختار تکنولوژی و صادرات از یک طرف و تزیاید اشتغال و نیروی انسانی متخصص از طرف دیگر و با موفقیت از یک اقتصاد با بهره وری پایین به مرکز پر قدرت تکنولوژی و فعالیت نرم افزاری مبدل گردید. در یک موقعیت مشابه، کشور سوئد به دلیل تغییر سیاستها از جایگاه بیست و نهم به جایگاه چهارم بهبود موقعیت پیدا کرد.

۶- نقش سرمایه های خارجی در رشد اقتصادی^۷

در مقاله ای که تحت همین عنوان توسط آقایان دکتر مرتضی اسدی و سیدرضا آقازاده تهیه شده است، تأثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی ۶۹ کشور در حال توسعه از جمله ایران مورد بررسی قرار گرفته و با ارائه مدلی به شرح زیر، نتایج و پیشنهادهایی ارائه شده است. مدل اقتصادی یاد شده چنین است:

$$g = C_0 + C_1FDI + C_2FDI_H + C_3H + C_4Y_0 + C_5A$$

که در آن FDI سرمایه گذاری مستقیم خارجی، H انباره سرمایه انسانی، Y همان GDP سرانه اولیه و A یک مجموعه از دیگر متغیرهایی است که بر رشد اقتصادی تأثیر می گذارند. نتایج تحقیق به صورت زیر خلاصه می شود:

۱- انتقال سرمایه های خارجی به کشورهای در حال توسعه می تواند آثاری منفی یا مثبت بر رشد اقتصادی کشور میزبان داشته باشد، بنابراین جذب سرمایه های خارجی باید در جهت اهداف توسعه اقتصادی کشور قرار گیرد و در خدمت برنامه های توسعه باشد.

۲- در جذب سرمایه های خارجی بیشتر باید تأکید بر تشکیل شرکتهای مشترک باشد، تا از طریق توان مدیرینی و مهارتهای فنی به واحدهای اقتصادی کشور انتقال یابد و در ثانی حلقه های اقتصادی داخلی تکمیل گردد.

۷- عملکردهای صادرات و نقش سرمایه‌گذاری خارجی در آن

(نایجل پین Nigel Pain) در مقاله‌ای با استفاده از روش سری زمانی ارتباط بین سرمایه‌گذاری خارجی و صادرات مصنوعات چند کشور عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) شامل کشورهای آمریکا، آلمان، ژاپن، فرانسه، ایتالیا، انگلیس، هلند و ... را به بحث گذاشته است.

ارتباط بین تجارت بین الملل و سرمایه‌گذاری و همچنین آمار و اطلاعاتی که در این زمینه ارائه شده، تصویر درستی از سلامتی نسبی تجارت کالایی را در کشورهای یاد شده نشان می‌دهد.

در این تحقیق برای بررسی ارتباط بین صادرات و سرمایه‌گذاری از مدل زیر استفاده شده است.

$$\ln(X_{it}) = \alpha_1 + \alpha_2 \ln(S_{it}) + \alpha_3 \ln(RP_{it}) + \alpha_4 \ln(RQ_{it}) + \alpha_5 \ln(Out_{it}) + \alpha_6 \ln(IN_{it}) + \epsilon_{it}$$

که در آن X_{it} کل حجم صادرات از کشورها در زمان t ، S تقاضای جهانی، RP شاخص قیمت نسبی صادرات، RQ شاخص قیمت نسبی واردات، همچنین Out حجم سرمایه‌گذاریهای داخلی است.

نتیجه‌گیری

بی تردید در طی چند سال اخیر مسئولین اقتصاد کشور بر اساس سفارشهای کارشناسان علم اقتصاد به اهمیت موضوع جلب سرمایه‌گذاری خارجی پی برده‌اند، اما در اینجا اساس، اقدام عملی و به کار بردن ابزار مورد نیاز است. ابزاریکه شرایط و زمینه پرداختن به موضوع جلب سرمایه‌گذاری خارجی و به طور خاص FDI را تسهیل می‌نماید. به عنوان مثال، یکسان سازی نرخ ارز یکی از اقدامات خوب و مثبت انجام شده می‌باشد. همچنین موضوع لایحه سرمایه‌گذاری خارجی که در مجلس مطرح شد، علیرغم وجود برخی ابهامها و نیز نپرداختن عمیق به مسأله و تلقی یک اقدام ضربتی و شاید غیر کارشناسی از طرف کارشناسان به عقیده ایشان برای کاراتر بودن قانون مذکور نیاز به زمان بررسی دقیق تری در این زمینه احساس می‌شود در اثبات این مدعاست. بر اساس

گزارش بنیاد هریج^۸ درباره آزایی اقتصادی ایران، درباره سیاست تجاری و میزان دخالت دولت و جریان سرمایه و سرمایه‌گذاری چنین عنوان شده است:

۱- سیاست تجاری: امتیاز = ۵- (تغییر ندارد) و گرایش به حمایت خیلی بالاست، ایران واردات را از طریق نرخ های نمره بالا، موانع وارداتی مجوزها و خدمات کمرکی تحت کنترل دارد. میانگین نرخ تعرفه در ایران ۱۱/۵ درصد است.

۲- دخالت دولت در اقتصاد: امتیاز = ۴- (سطح دخالت بیشتر شده است). دولت ۱۴/۲ درصد GNP را مصرف می‌کند، به گونه ای که در سال ۹۸، ایران ۴۴/۵ درصد مجموع درآمد خود را از شرکتهای دولتی و اموال متعلق به دولت به دست آورد.

۳- جریان سرمایه و سرمایه‌گذاری خارجی: امتیاز = ۵- (تغییر ندارد) هر چند ایران برخی موانع در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی را برداشته است، در ایران سودهایی را که بیگانگان از سرمایه‌گذاری به دست می‌آورند تنها می‌توان از طریق صادرات کالا از کشور خارج کرد. مالکیت خارجی در تجارت خارجی، ساختمان سازی و اکثر صنایع مرتبط با صنایع دفاع ممنوع شده است. با این وجود چیزی که اهمیت دارد، ضرورت پرداختن به موضوع جلب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به مانند موضوع عضویت در سازمان تجارت جهانی است. با بررسی نقش FDI در بررسی توسعه همانگونه که در مقاله نیز عنوان گردید، سهم کشورهای آسیایی به خصوص سهم کشورهای مسلمان، با تأکید باید گفت برای اینکه حداقل در این زمینه کشورمان ایران دچار عقب افتادگی نگردد. اکنون زمان پرداختن به موضوع است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پی‌نوشت‌ها و منابع

۱- Cost Benefit Analyse

- ۲- Triad: شامل کشورهای اتحادیه اروپا، ایالات متحده آمریکا و ژاپن می‌باشد.
- ۳- Transnational corporations: شرکتهای فراملیتی
- ۴- جهت اطلاعات بیشتر می‌توان به کتابخانه اتاق بازرگانی صنایع و معادن مراجعه نمود.
- ۵- World report investment 2001 از انتشارات سازمان ملل متحد

- ۶- جزوه تحلیلی unctad پیرامون سرمایه گذاری مستقیم خارجی از انتشارات ۲۰۰۱. تأثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی ۶۹ کشور در حال توسعه.
- ۷- دکتر مرتضی اسدی، سیدرضا آقازاده. اطلاعات سیاسی - اقتصادی، بهمن و اسفند ۱۳۸۰، شماره ۱۷۴-۱۷۳.
- ۸- جهت اطلاع بیشتر به آدرس www.Heritage.com مراجعه نمایید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی